

Николай Райнов

Безстрашният клисар
Естонска приказка

Имало някога си един свещеник, голям скъперник. От дълго време той търсел да си намери клисар да му бие камбаната нощем, през велики пости, когато има вечерна служба. Но все не можел да намери. Причините за това били много.

Преди всичко, както се каза вече, попът бил скъперник, та не му се давали много пари. Освен това ставали и някакви чудновати работи, от които хората се плашели, та никой не искал да стане клисар в тая църква. Знаело се, че не един и не двама – все способни хора – постъпвали на служба при попа, но като се покачат през нощта на камбанарията – нито камбанен звук се чува, нито пък камбанарят се връща. За никого от тях не се знаело къде и как е изчезнал.

Попът криел, че клисарите изчезват един по един, но селяните узнали това, и то се отдавна приказвало по цялото село. Никой не се съгласявал да стане клисар на свещеника.

Най-сетне имало и друго. Попът бил много придирилив: искал от клисаря да работи по цял ден, не му давал да си почине, нито да се нахрани както трябва. Но това, да речем, както и да е: само да не бяха ония ужасии, от които изчезват нощем клисарите.

Свещеникът се принудил да удвои заплатата на оногова, който би се съгласил да му стане клисар, и да му обещае изобилна и добра храна. След всяка църковна служба той съобщавал от амвона за това и подканвал момците, ала никой не обаждал.

Наближили велики пости. Попът трябвало без друго да си намери клисар. Иначе кой ще бие камбаната за, повечерие? Почнал пак обеща-нията. И добавял, че не ще иска много работа от клисаря през деня.

Един ден при попа отишъл един момък, който се казвал Ханс. Той бил хитър, способен и работлив. Дотогава служил при един скъперник чифликчия. Като чул за двойната заплата и за добрата храна, решил да постъпи клисар.

– Добре – казал попът. – Аз ще си устоя на думата; каквото съм обещал, обещано е. Но тая вечер трябва да те изпитам. Да ти видя работата. А утре заран ще подпишеш договора.

Ханс отишъл при поповите слуги. За работа не попитал, но още щом влязъл в стаята – понеже бил слушал много за скъперничеството на свещеника, – попитал какво ще му дадат да яде.

Тъкмо тогава било време за вечеря. По това време попът имал обичай да отива при слугите; като е при тях, смятал си той, те ще се срамуват, та няма да ядат много.

И тоя път влязъл в стаята малко след като отишъл Ханс. Той чул, че

новият клисар казва на слугите:

– Дядо поп обеща добра и изобилна храна. Да видим ще ли си устои на обещанието.

Седнали да вечерят. Като хапнали малко, попът им казал:

– Вие ядете, а не пиете вода. Не бива тъй. След всеки две-три хапки трябва да изпивате по една чаша вода. Тъй ядат хората, а не като вас.

Той знаел, че като пие човек вода – охотата му намалява. Но Ханс не бил от тия. Той се наял добре, па вдигнал, та изпил цяла кана вода и рекъл:

– Благодаря ти, дядо попе, за добрия съвет. Водата, що изпих, смъкна храната надолу, та се отвори място още за толкова. Сипете ми още една паница супа. И хляб ми дайте, че тоя на масата няма да стигне.

Тоя ден трябвало да има полунощна служба. Един час преди полунощ Ханс тръгнал да бие камбаната. Отключил църквата. И колко се зачудил, като я видял цяла осветена отвътре!

Но това било още нищо. Тепърва имало Ханс да се чуди! И не само да се чуди.

В църквата се били насъбрали толкова много хора, колкото не идвали никога, когато има служба. Дори и на Великден. Всички те седели на дълги маси и играели карти. Тия хора били чудновати, не приличали на хора.

Ала Ханс не се уплашил. Той изобщо не бил никак страхлив. Отишъл право при играчите и седнал на една маса.

– Дайте и на мене крти – рекъл той.

Един висок сух мъж го запитал:

– Ти пък що търсиш тук приятелю? Кой те е канил да идваш? А Ханс го погледнал спокойно, па рекъл:

– Това не е твоя работа. По скоро аз трябва да ви попитам що търсите тук и как сте попаднали в църквата без мое позволение. Аз съм клисар на тая църква. Ключовете са у мене.

Дали и на него карти. Почнал да играе с непознатите чудновати хора, като че ли му са отдавнашни приятели. Дори се шегувал с тях. Щастие то му се усмихнало, както се казва в такива случаи, защото Ханс спечелил още при първата игра. А при по-нататъшните спечелил още повече.

Но ето че посред играта пропели първи петли. Настъпила полунощ. Светлината угаснала. И играчите, и масите, и пейките, и картите изчезнали за един миг.

„Добре, че си отидоха – отдъхнал си Ханс. – Навярно в следните

игри щях да изгубя и това, което спечелих в първите.“

И тръгнал пипнешком по тъмната църква да дири стълбата, която води към звънарницата.

„Трябва вече да ударя камбаната – си казал той, вървейки. – Време е! Време е!“

Но тъкмо казал и трети път: „Време е“ – стигнал до стълбата и стъпил на първото стъпало. Ала кракът му се спънал в едно човече без глава, което седяло на стъпалото.

– Що търсиш тук, джудженце? – викнал му клисарят. – Не можа ли да се махнеш, като ме чу, че ида?

И го ритнал толкова силно в гърба, че безглавото джудже се търкулнало надолу, та се не видяло.

На второто стъпало седели две безглави човечета, на третото – три, на четвъртото – четири и така нататък. На последните стъпала те били толкова много, че Ханс нямало вече къде да стъпи. Той ритал всички тия мълчаливи пазачи на стъпалата. Ритал ги толкова силно, че като се сривали по стъпалата, чувало се как им пращат костите.

Най-после клисарят стигнал до горната стайчка на звънарницата, дето била камбаната. Но тъкмо хванал въжето и се приготвил да го потегли, погледнал нагоре. И що да види? В камбаната се било свило още едно безглаво човече, по-едро от другите. То извадило чука от езика на камбаната и се готвело да го пусне, та да счупи с него главата на клисаря.

– Чакай, чакай, приятелю! – викнал му Ханс. – Не сме се пазарили тъй. Не видя ли накарах всичките ти приятели бърже-бърже да слязат по стълбата, дори и без да си помръднат краката? И ти ще полетиш ей сега подир тях! Какво ме гледаш, като нямаш глава? Както си седнал на най-високото място ти ще има да изминеш най-дългия път. Но аз ще ти помогна: щете хвърля през прозореца, та ще се намериш за миг на камъните пред църквата. Здрава кост няма да остане.

И Ханс наместил стълбата, за да се качи по нея, та да снее човечето. Ала то започнало да му говори:

– Моля ти се добри човече, съжали ме! Обещавам ти, че занаят аз ще ти преча да си биеш камбаната, нито ще позволя на някой от своите другари да ти пречи.

Но Ханс решил да бъде безмилостен към безглавото човече. Той го стиснал яко в ръцете си и се готвел да го хвърли през прозореца. Тогава то му рекло:

– Чакай да ти кажа още нещо! Недей ме гледа, че съм дребен. Ще

дойде време да ти помогна – и тогава ще бъдеш много благодарен, че си ми пожалил живота.

Клисарят се усмихнал при тия думи.

– Мъничко безглаво човеченце! – му рекъл той. – Много високо мнение имаш за себе си. Твоята помощ ще бъде толкова голяма, че би могла да се побере на опашката на комара и пак да остане място около нея. Благодарни, че ме намери в добро настроение. Прощавам ти. Ще те пусна да си живееш. Но само гледай да ми се не мернеш пред очите друг път, когато съм тръгнал да бия камбаната, че тогава не ще се отървеш вече.

Безглавото джудже поблагодарило на клисаря. То се смъкнало като катеричка по камбаната и изтичало надолу по стълбата толкова бързо, щото човек би си помислил, че под краката му има жарава.

А в това време Ханс биел радостно камбаната и звуците ѝ се разнасяли по цялото село.

Свещеникът също чул. Той се почудил как новият клисар е стигнал здрав и читав до камбанарията и бил много доволен, че най-сетне се намерил момък да върши тая работа. Но веднага му дошло наум, че е обещал да му плаща два пъти повече, отколкото на другите, и го хванало яд.

Като слязъл от звънарницата, Ханс отишъл в плевнята да спи. Свещеникът имал обичай да става много рано и да обхожда къщата, двора и църквата, за да види почнали ли са всички слуги работа.

И тая заран той станал рано и почнал обиколката си. Всички слуги се били вече заловили за работа, само новият клисар се не виждал никъде. Запитал попът за него, но се оказало, че никой го не знае де е.

Свещеникът се уплашил.

„Изглежда – си казал той, – че и с тоя клисар е станало нещо, както ставаше с другите. Само че ония изчезваха още преди да позвънят, а тоя е изчезнал, след като удари камбаната.“

Дошло време за обед. Всички слуги се събрали. И Ханс се явил.

– Къде беше цялата сутрин? – го запитал попът.

– Спах – отвърнал клисарят и се прозял.

– Та да не мислиш всяка заран да спиш чак до обед?

– Разбира се – отговорил Ханс и се засмял. – Има ли нещо чудно в това? Ясно е като бял ден, че който работи нощем, ще трябва да си отпива денем, както ония, които работят денем, спят цяла нощ. Ако назначиш някого друго да звъни през нощта вместо мене, още преди зори ще ставам. Инак ще трябва да ме оставяш да спя поне до обед.

Тъй вървяла работата до Великден. Ханс се излежавал до пладне, нахранвал се добре, па се залавял за работа. А посред нощ биел камбаната. Никой не идвал да му пречи.

Като минали празниците, попът му казал:

– Сега вече няма нужда да се бие камбаната през нощта. Но затова пък ти ще работиш от изгрев слънце до залез слънце.

– Бива – рекъл Ханс, – но ще трябва да ми позволиш да бъда свободен поне половин час следобед, а в неделя – целия ден. Тъй правят слугите навсякъде, тъй ще правя и аз.

Свещеникът бил принуден да се съгласи.

– Само едно ще имаш пред вид – рекъл той на Ханс. – Може понякога да се случи извънредна работа: тогава ще работиш и след залез слънце.

– Съгласен съм – отвърнал клисарят. – Ала за извънредната работа ще трябва извънредно да ми платиш. Ако ли не – няма да я върша.

– Недей придиря толкова де! – викнал попът. – Ами през зимата дните са по-къси от нощите. Тогава ще трябва да работиш по-дълго.

– Да, затова пък през лятото дните са по-дълги от нощите. Значи, тогава ще трябва да спя по-дълго. Не, не съм съгласен. Ако се пазарим, да ти работя от изгрев до залез, това условие ще си остане и за през зимата, и за през лятото. Никаква извънредна работа не съм съгласен да ти върша. За нея ще намериш извънредни работници.

– Попът нямамо що да прави. Съгласил се.

Един ден го повикали в града на кръщенка. Той заповядал на клисара да стегне конете за път. Градът не бил много далече – на няколко часа раздалеч от селото.

Ханс си напълнил торбата с хляб и сирене и взел един чувал, дето си сложил кожуха, едно одеяло и една голяма възглавница.

– Защо вземаш тия неща, само да тежат на коня? – викнал му попът. – Довечера сме в града. Там ще вечеряме и ще пренощуваме.

– Аз знам пословицата, че човек не трябва да тръгва на път лете без дреха и зиме без хляб. Сега е зимно време, но е топличко. Затова си взех и храна, и дрехи. Па има и друго нещо. Нали помниш как сме се условили? След залез слънце не мога да ти слугувам.

– Голям шегаджия си – рекъл попът.

Като излезли от селото, оказало се, че през нощта вятърът е нахвърлял много сняг по пътя. Целият път бил засипан. Трябвало да пътуват бавно. Преди да стигнат до града, имало да минат през една гъста тъмна гора. Когато стигнали до нея, слънцето залязвало. Конете едвам си

влачели краката от умора. А клисарят току се обръщал и поглеждал към слънцето.

– Защо се обръщаш постоянно назад? – попитал го свещеникът.

– Защото нямам очи на гърба си, а слънцето е зад мене.

– Че защо ти е да гледаш слънцето? Я остави тия глупости, а гледай да стигнем в града, преди да се мръкне!

Ханс не казал нищо.

Когато стигнали досред гората, слънцето залязло. Клисарят спрял конете, слязъл от колата, снел торбата и чувала и рекъл на господаря си:

– На добър ти път, дядо попе.

– Да не си полудял, Ханс? – викнал попът. – Какво ще правиш сред гората? Я се качвай да вървим в града! Има-няма половин час дотам.

– Слънцето залезе – рекъл клисарят спокойно. – Ще си приготвя леглото да спя.

– Че как тъй! – рекъл попът. – Нима, ще оставиш господаря си да кара сам колата до града? Па и как ще спиш в тая гора? Вълци ще те изядат. Я тръгвай с мене! Ще ти дам да се почерпиш. Освен това ще ти платя и още половина надница.

Ала никакви обещания не помогнали. Ханс настоявал на своето. И попът се принудил да подкара конете самичък по пътеката. Преди да завие, той викнал на клисаря:

– Ей, Ханс! Чуваш ли? Хе там, зад дърветата на поляната стърчи бесилката, на която бесят осъдените. Двама обесени висят на нея. Техните души са отдавна в пъкъла и си приказват там. Приятно ли ще ти бъде да прекараш нощта при обесените?

– Че какво могат да ми направят? – рекъл клисарят, който бил вече легнал. – Те висят във въздуха, а аз си лежа на земята. И да искат – не могат да дойдат при мене.

Свещеникът не искал да изпусне богатата кръщеница. Той продължил самичък по-нататъшното си пътуване. Като стигнал в града, хората се зачудили много, че попът пътува без клисар. И когато им разказал що станало в гората, те рекли:

– На луд човек си попаднал, дядо попе.

Разбира се, Ханс не чул тия думи: гората била далече от града. Но и да ги бил чул – той нямало да се ядоса, защото му било все едно за какъв го смятат хората.

Преди още да се мръкне, той се навечерял добре, после си постлал одеялото над чувала, запалил лулата, за да си стопли поне носа, па се завил с кожата и легнал да спи.

Спал, що спал, па се събудил. Събудил го някакъв шум и говор. Вдигнал Ханс глава и видял, че свети месечината. А до самото му легло стоели две безглави човечета и си говорели. Но ще запитате: как си говорят, като нямат глави и уста? Тия джуджета говорели с коремите си, а коремите им били много големи – приличали на любеници.

И двете човечета викали с писклив глас:

– Той е, той е, същият! Да, да, да, той е! Същият е! После се навели над самото лице на клисаря и го загледали. А след това се развикали из един глас:

– Ще ти се отплатим ние. Няма да ни избягаш от ръцете. Още ме болят костите, като си спомня как ме ритна от стълбата долу. Помниш ли как ме ритна с тия обувки, подковани с железни клинци? Гръбнака ми счупи.

И те надали силен вик, като погледнали към поляната, дето стърчала бесилката.

– Ей, другари! Елате тук! Намерихме го най-сетне. Елате да накажем тоя обесник!

Завчас наизскачали – като че ли изпод земята – хиляда безглави джуджета, въоръжени с жилави пръчки. Те полетели като гъст облак от комари право към нещастния Ханс.

Той се намерил в чудо. Как ще се бори с толкова неприятели, колкото и да са дребни поотделно? Разбрал, че настъпва последният час от живота му. И той почнал да се разкайва, че не е тръгнал с господаря си, а е настоял на своето.

Но тъкмо тогава пристигнало още едно безглаво човече, малко поедро от другите. Виждало се, че то им е нещо като главатар. Разбира се, че и главатарят на безглавите джуджета бил без глава.

– Стойте! – извикало това джудже на другите. – Недейте го закача! Тоя човек е под мое покровителство. Той спаси живота ми. Знам, че той хвърли всички ви надолу от стълбата, но никому се не счупиха краката. Като полежахте в топлата баня, мина ви. Хайде сега му простете и си вървете в къщи. Оставете ме да се поразговоря с него.

Безглавите човечета, послушали главатаря си. Те се разотишли, макар и недоволни.

А главатарят седнал до възглавницата на клисаря и му казал:

– Видя ли как те отървах от сигурна смърт?

– Благодаря ти – рекъл Ханс. – Признавам, че ми направи много голямо добро.

– А помниш ли, като ми казваше, че моята помощ можела да се

побере на опашката на някой комар и пак да ѝ бъде широко? Вярвам сега да си разбрал, че не бива да презираме и най-дребните същества. Тъй ли е?

– Тъй е – отвърнал Ханс и стиснал с благодарност ръката на безглавото човече.

– Аз си изпълних дълга и мога вече да си вървя – казало джуджето, – но искам да ти заплатя за ударите, които ти нанесоха моите хора, преди да дойда.

И наистина, Ханс си спомнил, че няколко безглави човечета го били ударили с пръчките си по главата. Ала ударите били толкова слаби, че той ги бил забравил.

Главатарят на джуджетата продължил:

– Жал ми е за тебе, като те гледам, че се измъчваш да слугуваш на тоя стипца-поп. Когато си отидеш утре в къщи, иди при северната врата на църковната ограда. Там ще намериш зазидан един голям камък, ненамазан с вар. Два дена ще има пълнолуние. Тогава излез посред нощ и изкърти с някой лост камъка. Под него ще намериш голямо имане. Раздай едната третина от парите на бедните, а останалите пари прави, каквото искаш.

В същия миг пропял петел. Безглавото човече изчезнало. Ханс заспал отново. Той спал спокойно чак додето го огряло слънцето. Към пладне се показал попът с колата.

– Ехеее! – викнал той още отдалеко на клисаря. – Много глупав излезе, че не дойде с мене в града. Да знаеш какво богато ядене и пиене имаше! Като владика се натъпках. Па и сума парички ми дадоха хората. Я виж!

И той разтърсил кесията с парите, които извънтели. Но на Ханс не станало мъчно, че не е придружил господаря си. Той се засмял и казал:

– Аз спечелих, дядо попе, сто пъти повече от тебе, макар че преносувах в гората.

Свещеникът не пожелал и да го разпитва що е спечелил, защото бил уверен, че она само се хвали.

Като се върнали в селото, клисарят изпрегнал конете и ги настанил в обора, па отишъл да разгледа църковната ограда. Там наистина имало един неизмазан камък, по-голям от другите. Ханс го запомнил на кое място е.

Още през първата нощ на пълнолунието клисарят взел големия лост, с който подпирал вратата на гробищата, и отишъл при оградата. Наоколо нямало никого. Клисарят извадил камъка. Под него се

отворила дълбока дупка, в която имало три големи гърнета, пълни с жълтици. Ханс ги пренесъл в плевнята, дето живеел.

Когато дошла неделята, момъкът раздал на бедните едната третинка от парите, а после казал на попа, че не ще вече да му слугува.

Понеже клисарят не отворил дума за платата, попът го пуснал да си върви.

Ханс се изселил от това село. Той отишъл в друго, дето се оженил за една млада мома и си купил голям чифлик.

Моят дядо беше кравар при чифликчията, който му разказал веднъж, при чаша вино, тая приказка, а той я разказа на мене, когато бях малък. Ти пък я разкажи другиму. Нека я научат всички, за да знаят, че на доброто се отплаща с добро и че смелите и честни хора успяват.

КРАЙ

© Николай Райнов

Сканиране, разпознаване и редакция: unicode, 2008

Публикация:

Николай Райнов. Приказки от цял свят

Второ издание

Съставителство и редакция: Богомил Райнов

Литературна група V. Тематичен номер 2587

Редактор на издателството ЛИЛИЯ ИЛИЕВА

Художник ЛЮБЕН ЗИДАРОВ

Художник-редактор ВАСИЛ ЙОНЧЕВ

Макет и технически редактор ТОМА СТАНКУЛОВ

Коректор НАТАЛИЯ КАЦАРОВА

Дадена за набор 18. III. 1972 г. Подписана за печат 30. IX. 1972 г. Излязла от печат 20.

XII. 1974 г. Формат 58×84/18 Печатни коли 44,50. Издателски коли 36,93. Тираж

50,125. Цена 3,60 лв.

Издателство „Народна култура“ – София, 1974

ДПК „Димитър Благоев“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4870>]